

Страсбург, 10 червня 2020 року

CEPEJ (2020)8rev

ЄВРОПЕЙСЬКА КОМІСІЯ З ПИТАНЬ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАВОСУДДЯ (СЕРЕЈ)

Спеціальна заочна пленарна зустріч
СЕРЕЈ

середа, 10 червня 2020 року

Організована в рамках головування Греції
у Комітеті міністрів Ради Європи

ДЕКЛАРАЦІЯ СЕРЕЈ

ОТРИМАНІ УРОКИ І ВИКЛИКИ, ЯКІ ПОСТАЛИ ПЕРЕД СУДОВОЮ ВЛАДОЮ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19 І ПІСЛЯ НЕЇ

Європейська комісія з питань ефективності правосуддя (СЕРЕЈ) Ради Європи підтримує держав-членів Організації у підвищенні ефективності та якості роботи своїх судових систем із метою забезпечення їхньої діяльності у відповідності до стандартів Ради Європи та задоволення потреб тих, хто шукає справедливості.

Пандемія COVID-19 – це криза у сфері охорони здоров'я із серйозними людськими та соціальними наслідками, з викликами для судів та судових органів у державах-членах. Вона створила умови для того, щоб порозмірковувати над можливостями застосування інноваційних заходів у судових системах.

Держави-члени доклали значних зусиль до якнайшвидшого пристосування до нових обставин та якнайкращого використання наявних ресурсів для забезпечення функціонування своїх судів. Вони мають зберігати цю динаміку й зробити висновки зі свого досвіду. Криза не може бути виправданням недоліків судової системи, тим паче, зниження стандартів або порушення правових гарантій.

Така криза у сфері охорони здоров'я може повторитися. Судові системи мають бути готовими, зокрема, коли мова йде про ефективні рішення для забезпечення безперервності роботи судів та доступу до правосуддя з дотриманням прав людини.

У цьому контексті СЕРЕУ хоче нагадати державам-членам про такі важливі принципи:

Принцип 1 (Права людини та верховенство права)

Принципи статті 5, право на свободу та особисту недоторканість, та статті 6, право на справедливий суд Європейської конвенції з прав людини (ЄКПЛ), мають дотримуватися у будь-який час і особливо важливі під час кризи. Стабільне функціонування судової влади та послуги, що надаються фахівцями у сфері правосуддя, потребують забезпечення відповідно до європейських стандартів. Довіра до правосуддя має залишатися навіть під час кризи.

Криза вимагає негайного та невідкладного реагування. Однак, будь-яка відповідь на кризу має відбуватися відповідно до суворого дотримання принципів верховенства права і повинна поважати та захищати права людини. Надзвичайні заходи повинні здійснюватися у відповідності до принципів законності, правової визначеності та пропорційності й потребують здійснення постійного оцінювання. За потреби, необхідно проводити консультування судових органів та представників правничої професії з питань нормативних актів у сфері надзвичайних ситуацій. Будь-які впроваджені заходи повинні мати фіксовану дату закінчення, а судовий перегляд має відбуватись у встановлений термін.

Принцип 2 (Доступ до правосуддя)

Під час пандемії може з'явитися необхідність у запровадженні карантину в судах для захисту здоров'я та безпеки працівників та відвідувачів суду. Це слід робити з обережністю і пропорційно, оскільки такі заходи можуть стати причиною обмеження доступу до правосуддя – основного принципу верховенства права.

Функціонування правосуддя як державної послуги необхідно якомога більше підтримувати, включаючи забезпечення доступу до правосуддя іншими альтернативними засобами такими, як онлайн-послуги або надання інформації через веб-сайти суду та інші засоби комунікації (телефон, електронна пошта тощо).

Більш широкі консультації та координація з усіма фахівцями у сфері правосуддя (включаючи адвокатів, працівників виконавчої служби, медіаторів та працівників соціальних служб) допоможуть забезпечити належний рівень доступу до правосуддя.

Доступ до правосуддя має бути забезпечено для усіх користувачів, але під час кризи у сфері охорони здоров'я особливу увагу слід приділяти вразливим групам, які ще більше ризикують постраждати від ситуації, яка склалась. Тому, судові системи повинні надавати пріоритет справам, які стосуються цих груп, зокрема домашнього насильства по відношенню до жінок та дітей, а також справ стосовно людей похилого віку чи людей з обмеженими можливостями, або ж справ стосовно серйозних економічних ситуацій. Також слід враховувати фактори вразливості, які виникають внаслідок кризи.

Принцип 3 (Безпека осіб)

Забезпечення охорони здоров'я і безпеки усіх працівників системи правосуддя, а також відвідувачів судів, має бути пріоритетним завданням під час та після кризи. Необхідно вживати заходи безпеки для забезпечення необхідного дистанціювання у приміщеннях суду. Всі заходи мають відбуватися після консультацій і роз'яснення усім зацікавленим сторонам, їх необхідно регулярно оцінювати і адаптувати до нових умов. Все це може вимагати додаткових інвестицій у судову інфраструктуру. Для працівників має бути надано можливість дистанційної роботи та забезпечено необхідним захищеним ІТ-обладнанням.

Особливу увагу слід приділяти їхньому психофізичному стану під час дистанційної роботи і, зокрема, тому факту, що мова йде про виняткові умови праці, які можуть потребувати відповідної підтримки.

Принцип 4 (Моніторинг документообігу, якості та виконання)

Належно функціонуючі системи управління справами і механізми збору статистичних даних з питань функціонування судів мають особливе значення під час кризи у сфері охорони здоров'я.

Голови судів, судді та органи, відповідальні за організацію роботи судів, повинні продовжувати здійснювати моніторинг і управління справами відповідно до своїх обов'язків навіть дистанційно. До цих обов'язків входить сортування справ, можливе визначення пріоритетів, перерозподіл справ відповідно до об'єктивних і справедливих критеріїв та забезпечення якісного правосуддя.

В умовах завантаження справами, які можуть залишитися нерозглянутими, і затримок судового розгляду, судам можуть допомогти людські ресурси та бюджетна підтримка.

Забезпечення найкращого та найгнучкішого розподілу ресурсів, найбільш наближеного до місцевих реалій, під час і після кризи має важливе значення для забезпечення функціонування судів у надзвичайних ситуаціях і запобігання будь-якого загострення існуючих проблем у судовій системі.

Принцип 5 (Кіберправосуддя)

В умовах кризи звернення до інформаційних технологій надає можливість органам правосуддя продовжувати роботу. Проте їх швидка поява та надмірне застосування так само може призвести до негативних наслідків.

ІТ-рішення такі, як онлайн-послуги, дистанційні судові засідання та відеоконференції, а також подальший розвиток цифрового правосуддя мають завжди здійснюватися у відповідності до основних прав та принципів справедливого судового розгляду.

Аби зменшити ризики, пов'язані з впровадженням ІТ, їхнього застосування та доступу для усіх користувачів, необхідно підвести чітку юридичну основу. У цьому контексті слід звернути особливу увагу на найбільш вразливі групи. Необхідно регулярно оцінювати вплив застосування цих технологій на здійснення правосуддя і в разі необхідності здійснювати коригування. Забезпечення кібербезпеки та захисту персональних даних має бути пріоритетом.

Принцип 6 (Навчання)

Навчання має бути основою ефективного управління кризою у сфері охорони здоров'я в майбутньому. Підвищення кваліфікації у судах необхідно адаптувати до потреб, що виникають, включаючи застосування ІТ. Слід розробити нові навчальні програми для підтримки працівників сфери правосуддя під час та після кризи у сфері охорони здоров'я.

Закриті суди та карантинні заходи можуть надати працівникам можливість приділяти більше часу навчанню вдома у безпечному середовищі. Навчальні установи повинні стимулювати розвиток платформ електронного навчання.

Працівникам слід забезпечити спеціальну підготовку щодо роботи у дистанційному режимі.

Для працівників також необхідно передбачити організацію спеціального навчання щодо нових видів спорів, які виникають у зв'язку з пандемією COVID-19.

Компетентні установи мають проводити опитування серед працівників, включаючи й онлайн опитування, щодо їх навчальних потреб.

Принцип 7 (Прогресивне правосуддя)

Пандемія COVID-19 також стала приводом для впровадження інноваційного порядку дій в надзвичайних ситуаціях. Необхідно розробити стратегію трансформації судової влади з метою застосування переваг нещодавно прийнятих рішень. Слід переглянути деякі аспекти традиційного функціонування судів (відносини зі змі, рівень застосування нових технологій, частіше звернення до альтернативного врегулювання спорів, зокрема, медіації).

До трансформації судової влади в майбутньому слід підходити конструктивно та завжди з повагою до основних прав, гарантованих ЄКПЛ. Було б також доречно підтримувати необхідний діалог між усіма інституціями системи правосуддя та скористатись перевагами нових відносин, які склалися між суддями, прокурорами, працівниками суду, адвокатами, працівниками виконавчої служби, нотаріусами, медіаторами та експертами, під час кризи в сфері охорони здоров'я.

Висновок

За останні 15 років Європейська комісія з питань ефективності правосуддя розробила власну методологію, інструменти та найкращу практику для здійснення аналізу і підтримки ефективності та якості роботи судових систем. Ці інструменти можуть бути корисними протягом кризи, а також для подолання її наслідків для засвоєння уроків, позитивних та негативних, з метою покращення функціонування правосуддя.

Декларація принципів надає основу для можливої нової дорожньої карти (“feuille de route”) Європейської комісії з питань ефективності правосуддя для забезпечення держав-членів планом дій під час кризи, який впливатиме на роботу судових органів.